

Mina första barndomsminnen

Av Gunborg Niklasson (född Larsson)

Wassnöa med familjen Larsson. Från vänster Rut, född 1917, Ragnhild 1916, modern Hilde gard¹, Harry 1925, Gunborg 1922, fadern Gottfrid², Einar 1920 och Ragnar 1913.

På Wassnöa som tidigare varit soldattorp under Västergården i Ånimskog, där är jag född. Min far och mor, Gottfrid och Hildegard Larsson, arrenderade detta ställe från åren 1917 till 1934.

Stugan bestod av ett kök och en mindre kammare på var sida, med en farstu emellan. Jordan pappa brukade var 7 tunnland och vi hade 3 kor, Greta, Krona och Rosa, gris och ett 15-tal hönor och kaniner, bin och så katt förstås.

Familjen bestod av far, mor och sex barn. Ragnar som var född 1913 i Yttre Bodane, som var mammas föräldrahem. Ragnhild föddes i Västergården 1916 och Ruth som föddes på Wassnöa 1917. Sedan kom Einar 1920. Jag själv, Gunborg, föddes 1922 och 1925 kom Harry till världen.

En vecka före jag skulle fylla tre år blev det oroligt. Vi låg ju allihop i köket, men då skulle

barnen sova i kammaren och jag som var van att sova i mammas och pappas stora säng tyckte inte om att sova någon annanstans, men slutligen somnade jag bredvid storebror. Nästa morgon när vi vaknade fick vi komma ut i köket och då låg en liten baby bredvid mamma i sängen. Det var mitt första minne i livet.

Sedan fick jag ligga hos storasyster Ragnhild, i hennes säng. Vi bodde i köket och kammaren var både finrum, skafferi och garderob.

När man kom in i köket var det först pappas grönmålade skomakarbänk och ovanför hängde kläderna på spikar och under bänken stod skorna. Sedan stod en kökssoffa framför fönstret och i den låg Ragnar och Einar.

I hörnet under stora väggklockan var en blå säng och i den låg Ragnhild och jag, sängen som dagtid drogs ihop och bäddades upp.

Vid andra fönstret stod ett stort slagbord vars ena skiva fälldes upp när vi skulle äta.

Symaskinen och mamma och pappas säng fanns vid tredje väggen som också den var hopfällbar med resår madrass som man kunde vika ihop, sedan man först fått lyfta bort lakan och madrassen och sedan vika den.

Alla hade vi halmmadrasser. Där fanns en "dragspelssäng" - en stol som man kunde dra ut framåt och lägga i en madrass och i den sov Ruth. Och så kom köksskåpet som var väggfast och som var vedskrubb längst ned, och porslin och specerier i övre halvan. Vid fjärde väggen, framför bakugnen, var ett lågt skåp för grytor och kastruller, och ovanpå skåpet stod vatten- spannen. Efter det en liten vedspis och sedan kom kommoden med tvättfatet och pottan in- under och därefter kom dörren.

Dagens unga människor skulle inte förstå hur man kunde bo så för 75-90 år sedan. Men det var vanligt i stugorna då. Många hade det naturligtvis bättre men andra också mycket sämre. Var man inte van vid annat så var man förnöjd.

Jag var nog ett ganska tryggt och glatt barn. Jag sjöng ofta, gärna och högt. En gång skickade bonden i Västergården med pappa 10 öre, för att jag var så bra på att sjunga.

Den dagen jag fyllde fyra år kommer jag väl ihåg. Då fick jag en 5-öres chokladkaka som var rutad på tvären samt en grön visselpipa som var av karamellmassa och som jag gick och vislade i så länge tills den smälte i munnen. Chokladkakan gömde jag i skåpet i köket som hade tvådelad dörr. Jag fick ha en stol för att nå upp varje gång jag skulle bryta en bit, så den skulle vara länge. Det var vackert väder och jag var glad hela dagen.

Men inte var det lika roligt en dag i fyraårs- åldern, en sommardag när jag var med tre av mina äldre syskon, och vi skulle hoppa i höet i ladån. Det var inte så mycket hö kvar i ladån, det var innan höskörden. Vi fick klättra upp på stegen till ladugårdsrännnet. Och så hoppade vi ner i höet. Men jag hamnade bredvid, där det inte var något hö. Slog i ändan i ladugårdsgolvet och tappade andan och ingen fick röra mig. Ragnhild, min äldsta syster, sprang in och häm-

tade mamma. Jag fick så småningom tillbaka andan. Tyckte det var en evighet, men jag minns så tydligt när jag satt där på bräderna på ladugolvet och kippade efter andan. Det var första gången det hände.

Sedan hände det flera gånger. En gång något år senare när vi lekte och gjorde kullerbyttor baklänges, kom jag inte runt, så jag fastnade med huvudet under mig och det knäckte till i nacken så jag inte kunde andas. Då hämtade Einar mamma. Sedan fick jag ligga några dagar, minns jag.

Min 5-årsdag minns jag också mycket väl. Av fru Andersson i Västergården fick jag en blommig spillkum i fajans (hon fyllde 50 år den dagen jag föddes). Den hade vi honung i under många år. Fast den nu har många sprickor har jag den kvar och den har nu fått en hederplats i vitrinskåpet. På min födelsedag hade vi släktkalas hemma.

Då fick jag 1 krona av morbror Karl. Det var mycket pengar då för en femåring. Den fick jag spara i "kammarslådan". En annan gång hade jag upptäckt att jag inte hade lika mycket pengar som mina bröder. Mamma fann mig gråtande och undrade varför jag grät. Det var för att jag var så "fattig". Då fick jag 2 öre av mamma och då var jag glad igen, och gick ut och lekte med mina bröder.

Vi hade inte mycket leksaker. Jag hade en docka som hade ett huvud av porslin som mamma hade sytt kroppen till. Den hade jag i en trälåda under sängen. En dag satt jag på trappstenen och såg en skärva som var lik huvudet på min docka och jag gick in och tittade i min docklåda och där låg min kära trasdocka utan huvud. Min lillebror hade varit arg på mig och slagit sönder min docka. Då var jag ledsen. Jag kan inte minnas om jag fick något nytt huvud till min docka. Vi lekte mycket med kottar. Vi gjorde ladugårdar och gården. Grankottar var kor och tallkottar var får. Det var vad vi hade att leka med och var nöjda och glada, för vi var inte vana vid något annat. Lekte också med pappersdockor som vi klippte ur gamla Oskar Ahréns och Åhlén & Holms kataloger. Lekte skola med dem och satte tomma tänd-

sticksaskar som skolbänkar. En liten celluloid-docka fick jag i julklapp en gång. Vi fick också nya strumpor som mamma sydde knappar i, som vi hade på när hela familjen skulle till julottan dagen därpå. Det var före långbyxornas och kalasbyxornas tid.

Det var spännande att bli väckt tidigt och att alla skulle tvättas och klädas på, mitt i mörka julnatten. Och ofta hade det kommit snö på natten och det blev så ljust ute då. Ibland var det månsken som lyste upp stigen³ över skogen som var halva vägen och sedan var det landsväg resten till kyrkan. När det var snö blev vi ibland omkörda av bönder som kom i slädar med bjällror på hästarna. Till julottan kom det alltid mycket folk, så då fick man vara tidig, för att få plats att sitta. Det var så fint med tända julgranar framme i koret och alla reste sig upp och sjöng "Var hälsad sköna morgonstund".

Vi barn var nog lite sömniga innan vi kom ut ur kyrkan. Då var det ljust ute och då fick man traska hem. En gång hade jag fått nya blanka vinröda galoscher. De var jag väldigt glad över. Väl hemma fick mamma och pappa fort byta ut söndagskläderna och gå ut i ladugården och mjölka korna och ge djuren mat.

Farfar, Lars Gustafsson, som bott på Norra Molndy, hade varit torpare i Västergården, där han arbetat i 42 år. Han fick Patriotiska sällskapets silvermedalj för lång och trogen tjänst. När han blev gammal flyttade han till Vallarna, under Torps ägor. Faster Emma skötte om honom efter farmor Sofias död.

En gång på våren 1929, jag var 6,5 år, då fick pappa bud om att farfar hastigt blivit sjuk och han dog på Valborgsmässoafton. Mamma gjorde en krans av mossa med vitsippor och blåsippor. Den var så fin. Den fick Ragnar, min storebror, lägga ner.

Han var den ende av oss barn som fick följa med till kyrkan. Men vi fick vara med på logen när de lyfte av locket och vi fick se farfar ligga så fint i sin kista och någon läste något. Det var mitt första möte med döden. Men jag minns farfar också medan han levde. Han hade så vitt

och vackert hår. Han brukade komma och hälsa på när han hade varit till Mossen och handlat.

En gång på sommaren 1929 innan jag börjat skolan, så var vi till Vingen på friluftsgudstjänst. Pappa hade Harry, min lillebror, på pakethållare fram på cykeln och jag fick åka på stängen. Hur pappa klarade av att cykla med oss båda på cykeln, på de dåliga vägar som fanns då, det är något jag undrat över.

Samma år, den 1 augusti, var det dags att börja skolan. Då var mamma med mig första dagen. Det var ca 3 km till skolan⁴, det var långt för en liten sjuåring. Första året hade jag sällskap av 3 äldre syskon. Då hade mamma 4 barn att göra matsäck åt. Alla skulle ha smörgåsar och en flaska mjölk med varje dag. Vi gick i skolan från 1 augusti till början av december.

Vårterminen började 1 februari. Dagen innan vårterminens början var det en sådan snöyra, så pappa hann inte skotta vägen ner till Västergården. Ragnar, min storebror, fick ta mig på ryggen och åka skidor dit ner där det var plogat och hämtade mig sedan när jag kom från skolan. Det var inte med någon större glädje jag gick till skolan. Lärarinnan var sträng och inte så rättvis heller. Hon var alltid snällare mot dem som hade bättre ställt, för av dem fick hon ägg och smör och sådant kunde inte min mamma skicka med, för vi behövde det så väl själva. Hur mina föräldrar klarade av att försörja oss är för mig en gåta. Det var knapert många gånger för det var dåliga tider i början på 30-talet.

Pappa fiskade mycket i Vänern, så fisk hade vi ofta. Men det kunde hända att man fick nöja sig med potatis och lingonsylt när man kom från skolan, då mamma och pappa var ute på åkrarna och arbetade med hö eller säd som skulle bärgas.

Pappa arbetade ibland med dagsverke i Västergården. Han hjälpte även grannar, om de behövde hjälp. Han kunde både snickra och smida och var händig med det mesta.

När jag var 9 år och gick i tredje klass ville jag gå i söndagsskolan, för Ruth, min bänk-

kamrat i skolan, gick i söndagsskolan. Hon åkte med sina föräldrar och två bröder efter häst. Min mamma tyckte jag var för liten att ensam gå den en halv mil långa vägen, och halva sträckan var en smal stig genom skogen. I slutet av februari gav mamma mig tillåtelse att börja i söndagsskolan i kyrkan. Men på lördagen innan kom så mycket snö så alla diken var igensnöade. Så då fick jag inte gå och då grät jag en tår. Men nästa söndag hade den mesta snön smält undan, det var i början av mars.

Då var jag tidigt uppe och kyrkoklädd när klockan var nio och fast det var alldeles för tidigt ville jag iväg. Först genom skogen och innan man kom fram ur skogen skulle man över en stätta vid en stor och vid gran. Under den bytte man skor, det kunde vara både blött och lerigt på skogen. Och så låg de under granen till dess man kom tillbaka. Efter ännu en stätta och en spång var man ute på järnvägsspåret som man gick över och fram till stationen. Sedan var det landsväg resten. Jag kom så tidigt, men kyrkan var öppen så jag gick in och satte mig. Men det var kallt i kyrkan och jag var alldeles ensam där. Så småningom kom prästen och han undrade vad det var för en liten tös som satt där. Jag talade om att jag skulle börja söndagsskolan.

Jag var iskall om händerna så han hjälpte mig att kliva upp och jag stod med en fot på varje ryggstöd så jag nådde upp att hålla händerna på ett galler i ett av fönstren. Där kom det varm luft från källaren där en kamin gav värme till kyrkan. Kl. 11 började gudstjänsten och efter det, vid ca 12.30 började så söndagsskolan.

Då var det många barn som samlats. Prästens fru som brukade hålla söndagsskolan var sjuk så det var kyrkoherden Gustaf Nilman som vikarierade. Efter 70 år minns jag än psalmerna vi sjöng. Innan vi gick hem fick vi en söndagsskoltidning som hette "Sveriges barn" och dem samlade jag sedan på. Och så var det den långa vägen hem, men då var vi flera i sällskap till stationen. Men skogen fick jag gå ensam igenom. Det var första gången.

Sedan blev det varje söndag oavsett väder. På julfesten fick jag en bibel för flit i söndagsskolan. Jag hade inte missat en enda söndag.

På sommaren hade vi utflykt. En motorbåt hämtade oss vid kyrklandet och tog oss över till Henriksholm, en slottsliknande herrgård, som ligger på ön i sjön Ånimmen. Där blev vi bjudna på choklad och smörgåsar. Så fick vi titta på alla rummen och även gå upp i tornet med alla fina gamla möbler. Och så lekte vi på den stora gräsplanen.

På hösten, efter söndagsskolan, var vi med till prästgården och då blev det sent. Jag tittade oroligt ut och såg att det började mörkna men vågade inte gå tidigare än de andra. Då hade vi sällskap genom en skogsväg tills vi kom ut vid stationen. Men då skulle jag gå resten genom skogen ensam och när jag kom över stättorna och in i skogen var det nästan mörkt men jag hittade ändå stigen. När jag gått halvvägs gick stigen över en berghäll och då såg jag himlen en kort stund, men när jag kom in på andra sidan var skogen mörk och tät igen. Då flög en tjäder upp över huvudet på mig och vingarna slog mot grenarna och jag blev förskräckligt rädd, men det var bara att ta "Gud i hågen" och fortsätta, jag hade också en bäckravin att kliva över. När jag väl var ute ur skogen kunde jag se ljus från fönstren hemma. Då var jag glad. Hade då bara ett gärde och spången över det stora diket att passera. Jag följde gärdesgården och var snart hemma hos mor och far och tryggheten. Ännu minns jag känslan av lättnad när jag såg ljuset från stugan därhemma.

Min pappa var alltid glad och snäll och var inte rädd för att arbeta. Jag minns när han lade tegel på taket istället för skiffer, byggde en öppen veranda och lagade väggen som var rutten och som rödmyrorna hade bosatt sig i och även kom in i köket. Han gjorde staket av långa enepinnar och två grindar för det var körväg tvärs igenom trädgården. Vid grindarna planterade han lönnar. Pappa körde jord från skogen så det blev jordgubbs- och potatisland i trädgården. Vi hade mycket blommor och pumpor. Växte stora och där var också alla bikupor. Han byggde också till ladugården så det

blev en lada till. Grävde en damm vid ladugården så korna fick vatten och källan gjorde han djupare. Pappa tillverkade en släde som vi hade när vi skulle till kyrkan eller hälsa på släkten. Den målade han i gult och svart. Han gjorde också en getdoning, en tvådelad släde, som han hade när han körde ved från skogen. Då behövde han bara låna en häst i Västergården.

Han fick två gånger pris från Danielssonska fonden för välskött jordbruk, först 1922 och sedan omkring 1930.

På hösten 1933, jag var 11 år, fick pappa följa med mamma till doktorn. Hon var så trött och hade värk i hela kroppen. Så de åkte till Dr Krook i Mellerud. Och hon fick ordinerat stärkande medicin. Men hon blev inte bra och en lördag när jag kom hem från skolan hade hon inte orkat skura golvet, så då fick jag göra färdigt, hur det nu blev? Det var ju skurgolv på den tiden. Ragnhild och Ruth var ute och hade platser, Ragnhild hos moster Nanna och Ruth hos lärarinnan för småskolan. Samma höst hade pappa blivit uppsagd från Wassnöa. Det var "för bra" för oss, så bonden skulle ha det själv. Bonden var över 70 år och hade käpp och han hade nog av sin stora gård. Men de som har mycket vill ha mer. Så pappa fick söka annat ställe att arrendera. Mamma var väldigt ledsen för hon var ju sjuk dessutom. Tre veckor före vi skulle flytta, den 7 mars, fyllde pappa 50 år och då skulle det bli födelsedags- och avskedskalas. Faster Emma kom hem och lagade maten. Hon var duktig i det. Hon brukade laga mat till begravningar och kalas. Och grannar och släktingar kom. Hur alla fick plats kan jag inte förstå. Men Ragnhild, som var hos moster Nanna, kunde inte komma, för hon hade halsfluss. Men bonden och hans Ida kom. Faster hade diktat poem som hon läste upp. Jag minns ett par rader:

*"Bonden han behövde jordbitarna de små,
så nu får du flytta när du fyllt 50 år".*

Av grannarna fick pappa 100 kr och en Generaria . Jag minns att pappa sa att nu hade han blivit jordägare. (Jorden i blomkrukan)

Sedan var det att packa ihop det lilla bohemet. Pappa hade fått arrendera en gård från 1 april 1934 som var större, med 2 hästar och 5 kor. Så det blev en väldig omställning för oss alla. Och för mamma som var så sjuk och dålig måste det inte ha varit lätt. Allt var så anorlunda. Gården hette Kärrkil och låg i grannsocknen. Den låg vid stora vägen och det fanns affär och kvarn på gården. Det var ju spännande också för Harry och mig som var små. Men att byta skola var inte så roligt. Där gick vi i skolan varannan dag och pojkar var väldigt bråkiga på rasterna, och vi var bara 4 flickor. En dag när jag kom från skolan, vi hade bott på Kärrkil i tre veckor då, var mamma så ledsen och grät. Pappa hade måst åka till Åmåls sjukstuga för han hade skadat sig. Han och Ragnar höll på att klyva ved och pappa hade sträckt ut höger hand precis som Ragnar högg till, och yxan tog mellan pekfinger och långfinger. Så han fick sys med många stygn och gå med bandage. Det var ju ett avbräck i vårarbetet. Ragnar och Einar fick ju hjälpa till. Ragnhild och Ruth fick också komma hem för det var ju mycket mer att göra här. Två hästar och en ko fick pappa köpa och mycket redskap och jordbruksmaskiner som skulle till.

Sista söndagen i maj är ju mors dag och då ville mamma hälsa på mormor som bodde hos moster Nanna efter en hjärnblödning, då hon var förlamad. Så pappa spände hästen Flora för trillan och Harry och jag satt bak och mamma och pappa fram. Fastän det var varmt var mamma frusen så hon hade sin vinterkappa på sig, minns jag. Efteråt blev mamma mycket sämre. Hon blev väl kall av åkturen?

Söndagen därefter fick mamma hög feber, så på måndagen var doktorn Krook hemma. På tisdagen när jag kom från examen i Ransbergs skola var också doktorn hemma. Då blev hon skickad till Vänerborgs lasarett. Sigge i Snäcke hade en bil som det gick att fälla sätet på så att hon kunde ligga ner. Hon hade halsfluss och mycket hög feber. Bilen körde ända fram till dörren. Mamma vinkade svagt, det var sista gången jag såg henne i livet.

Två dagar senare fanns hon ej mer. Då var hon inte ens fyllda 42 år. Detta var i 7 juni 1934, då var det bara två månader sedan vi flyttat från Wassnöa. Den egentliga orsaken till mammas död var att hon hade leukemi. Läkaren på Vänersborgs Lasarett sade att de kanske hade kunnat rädda henne om hon kommit tidigare.

Fast jag bara var drygt 11 år när min mamma dog, har jag många fina minnen av henne. Hon gick ofta och log för sig själv och nynnade och sjöng. Hon lärde mig många gamla skillingtryck som "Lejonbruden" och "I låga ryttartorpet" samt många fler. Även psalmer och frireligiösa sånger som "O hur saligt att få vandra" och som jag kommer ihåg än idag. Jag minns så väl när jag hade lärt mig alla verserna och gick på ladugårdsbacken och sjöng i högan sky.

Mamma var bra på att rita, minns att hon ritade så vackra barnansikten. Och jag minns hur glada vi blev, när vi fick en bit vitt omslagspapper att rita på. Annars ritade vi på tidningarnas kanter, där det inte var någon trycksvärta. Jag har än idag vissa svårigheter att slänga oskrivna papper.

Tänker ofta på mamma så som hon fick sträva och arbeta. Allt som skulle göras, matbrödsdeg som hon satte i grönt trätråg och som gräddades i stora bakugnen varje vecka samt kaffebröd och kakor som hon gräddade i den lilla spisugnen. Och mat som lagades till åtta personer på den lilla spisen, och all tvätt som hon fick tvätta i köket vintertid samt allt vatten som fick bäras upp från källan nere i backen. Hon sydde också kläder till oss barn.

När vi fick amerikapaket från tre mostrar i Amerika var det spännande. Vi fick kläder som mamma sydde om till oss. Ibland var det också halsband och andra småsaker som de skickat med. Till min första examen fick jag från moster Vendela en ny rosa klänning med dubbla kragar och rosa silkesbyxor till samt vita knästrumpor med bård på. Det var så fint och jag var så glad. Klänningen var ju köpt och inte hemsydd. Så hade jag svarta lackskor med rem över vristen till det.

Vi hade snälla föräldrar som nu vilar på Ånimskogs kyrkogård tillsammans med Einar, som bara blev 25 år. Pappa blev 71 år.

Jag kan inte besöka graven så ofta, men tankarna går ofta dit. Det är några av mina minnen från vårt hem på Wassnöa.

Gunborg Niklasson

Tillägg

År 1922 fick Gottfrid Larsson premium ur Danielssonska fonden⁵. I Åmålstidningen uppmärksammades detta med nedanstående artikel.

Utdrag ur Åmålstidningen:

Wassnöa, ett lustigt namn förresten, som föranletts av, att man länge inte kunde finna vatten utan måste hämta detta vid huvudgården, är ett småbruk i Ånimskogs socken, som i sommar blivit premierat.

Wassnöa, som ursprungligen var ett soldattorp under Västergården, har av den nuvarande ägaren, hr Johan Andersson, utarrenderats till en utomordentlig arbetsam och *duktig* karl, Gottfrid Larsson. Han har en stor familj att försörja, men det klarar han fint på den lilla jordbiten, som blott utgöres av 7 á 8 tunnland åker. Den del av torpet, som förut varit soldattorp, hade, när Larsson fick hand om detsamma, grott igen och bar inte mycket. Han röjde snart upp marken och satte den i god växtkraft. Men han har nyodlat stora stycken som voro beväxta med skog och snår. Skogen höggs ner, snårren röjdes undan, stenar brötos upp liksom röt-

terna. Jorden plöjdes och rensades från ogräs.

Den bär nu rikliga skördar. I stället för de forna skogs- och ljungbackarna har man nu präktiga odlade fält med ymniga grödor. Asp, björk och al har fått vika för råg och havre.

Stora stenrösen har lagts upp här och var. De utgöra det synliga tecknet på, vad som uträttats under dess år på Wassnöa.

Men det är mycket som inte alls synes. Därtill höra alla de mängd diken, som Gottfrid Larsson grävt och lagt igen. Men de voro nödvändiga för att få bort vattnet och få växtkraft i jorden. Sammanlagt 350 famnar täckdiken har Larsson lagt. Nu födas tre kor, kalvar och grisar på det lilla torpet. Ekonomien är baserad på djuruppfödning och smörproduktion, men det är nog inte möjligt att sälja så mycket från så få tunnland åker, då det är många munnar att mätta. Det är ju helt enkelt ett under, att så många kunna få sin utkomst av den lilla jordlappen.

I arrende betalar Larsson 150 kr om året. För detta arrende har han även fri vedbrand från Västergården. Arrendet har han innehaft sedan år 1917, vadan allt här ovan omtalat arbete utförts på knapp sex år. Således ett storartat odlingsarbete. Larsson var förut statare under Västergården.

Noter

- 1 Hildegard föddes i Viken 1892. Fadern var soldaten Jan Magnus Wik. Senare flyttade familjen till Y. Bodane.
- 2 Gottfrid var född 1884 på N. Molndy, Västergården, där fadern var torparen Lars Gustafsson (enl. Melker Andersson, Lilleskog)
- 3 Man gick stigen genom skogen och kom ut vid L:a Mossen.
- 4 Ö. Korsbyns skola
- 5 Johan Danielsson, f. 1831 i Fröskog, efterlämnade, vid sin död, en förmögenhet av över 400.000 kr. En del av denna skulle bilda en fond, vars avkastning bl.a. skulle utgå som belöning åt "förtjänste, idoge, skötsamma och redbare jordbrukare inom Tössbo härad.